

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертаційну роботу Швидун Людмили Тарасівни на тему
«Освітня мобільність: ризики і перспективи»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора
філософії за спеціальністю 033 – філософія**

Актуальність теми дослідження. Дисертація Л.Т. Швидун присвячена актуальній темі сучасної філософії освіти на перетині із філософією культури, політики, а також соціальної антропології та етики. Адже освітня мобільність є невід’ємною складовою сучасного етапу цивілізаційного поступу людства, якій приділяється недостатньо уваги у сучасних філософських дослідженнях. Щоправда, цей теоретичний дефіцит почасти компенсується напрацюваннями соціології освіти, але вони, зазвичай, зосереджуються на аналізі емпіричних даних у загальному контексті міграційних потоків у добу глобалізації.

Дисертантка також звертається до проблематики освітньої глобалізації, у ході якої конструюються глокальні освітні простори, змагаються між собою провідні глобальні гравці у продажі глобальних послуг. Але причини усіх цих явищ і тенденцій та їхні потенційні наслідки залишаються прихованими за описами наявного стану речей у глобальному освітньому потоці. Л. Швидун намагається зазирнути за лаштунки таких описів, ставлячи перед собою амбітну мету здійснення експлікації феномену освітньої мобільності, визначення її перспектив та ризиків у сучасних соціокультурних контекстах на основі комплексного філософсько-освітнього аналізу.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації. Зміст дисертації в цілому характеризується високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Мета і завдання, сформульовані для її досягнення, успішно виконані. Запорукою цього успіху стали ретельна селекція джерельної бази дослідження та виражена методологічна стратегія. Ядро джерельної бази дослідження становлять

фундаментальні дослідження Київської та Харківської школи філософії освіти. Дисертантка розвиває ідеї, представлені у працях В. Андрущенка, Л. Горбунової, В. Кременя, Н. Радіонової, Д. Свириденка та багатьох інших вітчизняних авторів, що є внеском до розвитку філософії освіти на основі української епістемної культури, яка органічно пов'язана з європейськими культурами знання.

Наукова новизна одержаних результатів. Характеризуючи методологічну програму дослідження, треба зазначити, що комбінація та кореляція загальнонаукових та спеціальних методів адекватна поставленим завданням та авторському баченню проблеми на перетині феноменології, онтоантропології та структурно-функціонального аналізу. Дисертантка намагається побудувати загальну теорію освітньої мобільності з елементами, притаманними прикладним дослідженням. Такий підхід вимагає від автора високої методологічної культури, бо в іншому випадку виникатиме ситуація методологічної анархії. Л. Швидун вдалось уникнути цієї загрози та виявити перспективність розгляду освітньої мобільності водночас у фреймах регіональних онтологій та процесуального протікання. Отже, динаміка і статика освітньої мобільності гармонійно представлена у тексті рецензованої роботи. Особливою заслугою дисертантки можна вважати розгляд як горизонтальних, так і вертикальних репрезентацій освітньої мобільності.

При цьому не випускається з поля зору проблема, пов'язана з духовним оновленням українського суспільства, у якому далеко не останню роль відіграє освітня мобільність у модусі позитивної свободи. Питання національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання органічно вписуються у коло проблем, які розглядаються у дисертації. Ця дисертація виконана в рамках довгострокової комплексної теми кафедри філософії ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Філософія освіти і духовне оновлення українського суспільства» і є внеском до продовження розробки її тематики в останні роки з викликами пандемії та війни, розв'язаною Росією проти України. Текст дисертації Л. Швидун продовжувала удосконалювати і під час військового стану,

про що свідчить підрозділ дисертації, який торкається актуальних подій в Україні (2.3. «Освітня мобільність в реаліях масштабної військової агресії»).

Зміст дисертації розкривається у трьох розділах, де послідовно розкривається амбівалентний характер освітньої мобільності у різних її вимірах. На відміну від багатьох досліджень, де порушують деякі аспекти освітньої мобільності виключно як інноваційний прорив, Л. Швидун звертає увагу на амбівалентні наслідки освітньої мобільності, які даються взнаки у реаліях постіндустріального суспільства, які мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер, як і сама освітня мобільність.

Дисертантка на підставі виваженої аргументації переконливо доводить, що освітня мобільність характеризується плюралізмом її репрезентацій, але жодна з них не може вважатись еталонною моделлю. Адже, як аргументує Л. Швидун, онтологічні моделі глобальної, глокальної та індивідуальної освітньої мобільності здані утворювати як синтези, так і гібридні форми на основі національних освітніх та культурних традицій. У цій площині авторка розкриває взаємозв'язок між освітньою мобільністю та євроінтеграційними стратегіями розвитку різних сфер суспільного життя в Україні, показуючи збіги і сумісність духовних цінностей та орієнтирів, що утворюють осердя ідеї Європи та ідеї України.

Не можна не погодитись з авторкою, що ігнорування плинних форм освітньої мобільності накладає «сліпу пляму» на її плинні форми, внаслідок чого у її просторових репрезентаціях починають домінувати стандарти «напівосвіти» у тому її розумінні, яке вкладав у цей термін Т. Адорно, описуючи тенденції освітньої мобільності, спричинені трансатлантичним експортом, спрямованим у сфери освіти і культури. Нерідко ці стандарти, особливо якщо освітня мобільність ототожнюється з академічною, починають сприйматись як показники так званої «якісної освіти», вимірюваної кількісними показниками. Це застереження, як показано у тексті, сприяє поглибленню розуміння феномену **неперервної освіти, її суспільної місії та саморозуміння у контекстах постіндустріальної культури.**

Дослідження освітньої мобільності Л. Швидун здійснює експлікацію людиновимірності освітньої мобільності, розкриває її виховний потенціал, сприяючи розширенню фахових компетентностей, а також духовному розвитку зрілої та відповідальної людини, яка у своїх вчинках і стратегії життєтворчості керується принципами пост конвенціональної моралі. Дисертантка слушно включає до складу семантик сучасної освітньої мобільності міжпоколінну справедливість, імператив самопізнання і самореалізацію.

Повнота викладу одержаних результатів. У дисертації чітко визначено об'єкт і предмет дослідження, мета, завдання, положення наукової новизни та висновки. Ця робота має практичне значення. Положення і висновки, зроблені авторкою доцільно використати у подальшій розробці освітньої політики в Україні, а також у розробці спецкурсу в рамках удосконалення програмного забезпечення філософських, педагогічних та соціологічних дисциплін.

Апробація результатів дослідження здійснена на високому рівні. Результати дослідження викладено у належній кількості публікацій і виданнях різних категорій, включно із закордонними (27 публікацій), а також обговорювались на міжнародних і загальноукраїнських конференціях, тези і матеріали яких оприлюднені.

Дискусійні положення дисертації. Високо оцінюючи дослідження Л. Швидун не можна обійти деякі моменти, що викликають критичну реакцію:

1. Здійснюючи аналіз літератури, яка утворює джерельну базу дисертації, авторка нерідко зосереджується на її переліку без належного аналізу і визначення внеску того чи іншого автора до сучасного філософсько-освітнього дискурсу.
2. При розгляді освітньої мобільності фактично ігнорується факт мобільності філософсько-освітніх ідей і теорій, без яких її розгляд не буде повним.
3. При розгляді форм відчуження засобами освітньої мобільності із поля зору вислизає проблема соціальної доступності її форм у сучасному світі взагалі та в Україні зокрема.

4. У дисертації за межами розгляду залишився медійний аспект освітньої мобільності та її репрезентації у медіапросторі.
5. Дисертація потребує більш ретельного редагування неточних виразів і термінологічного нагромадження.
6. Виникають також питання до авторки щодо світоглядних орієнтирів освітньої мобільності у постсекулярну добу, а також щодо можливості розбудови спільного проблемного поля філософії і педагогіки миру, виходячи з можливостей освітньої мобільності.

Але ці зауваження не впливають суттєво на високу оцінку роботи, яка характеризується оригінальністю і відповідає усім вимогам, що висувуються до такого роду робіт. Дисертацію Л. Швидун можна рекомендувати до захисту.

Загальний висновок. Дисертація відповідає спеціальності 033 Філософія та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та пп. 6, 7 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 341 від 21.03.2022), а її авторка Швидун Людмила Тарасівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Доктор філософських наук,
професор, член-кореспондент НАІН України,
завідувачка кафедри філософії
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди

М.Д. Култаєва

Підпис проф. *Култаєва*
засвідчується заг. загальн. *Роман*
15. 12. 2023

На електронний документ накладено: 1 (Один) підписи чи печатки:
На момент друку копії, підписи чи печатки перевірено:
Програмний комплекс: eSign v. 2.3.0;
Засіб кваліфікованого електронного підпису чи печатки: ІТТ Користувач ЦСК-1
Експертний висновок: №05/02/02-1424 від 05.04.2016;
Цілісність даних: не порушена;

Підпис № 1 (реквізити підписувача та дані сертифіката)
Підписувач: КУЛТАЄВА МАРІЯ ДМИТРІВНА 1747200925;
Належність до Юридічної особи: ФІЗИЧНА ОСОБА;
Код юридичної особи в ЄДР: 1747200925;
Серійний номер кваліфікованого сертифіката: 5E984D526F82F38F0400000003CB3601342DA304;
Видавець кваліфікованого сертифіката: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК";
Тип носія особистого ключа: Незахищений;
Тип підпису: Удосконалений;
Сертифікат: Кваліфікований;
Час та дата підпису (позначка часу для підпису): 16:06 19.12.2023;
Чинний на момент підпису. Підтверджено позначкою часу для підпису від АЦСК (кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг)
Час та дата підпису (позначка часу для даних): 16:06 19.12.2023;
Чинний на момент підпису. Підтверджено позначкою часу для даних від АЦСК (кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг)